

УДК 911.7

Адамович З.М.

ВПЛИВ ВНУТРІШНЬОЇ МІГРАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ НА ДЕМОГРАФІЧНИЙ ТА ЕКІСТИЧНИЙ РОЗВИТОК КИТАЮ

Проведено дослідження впливу внутрішніх міграційних потоків сільського населення Китаю на статеві-віковий склад населення, демоекономічний потенціал суспільства, стан ринку праці та процеси відтворення населення.

The investigation of the influence of internal migration flows of rural population of China on sex and age composition of the population, demographic and economic potential of society, the state of the labor market and the processes of population reproduction.

Постановка проблеми. Серед найважливіших подій світової історії першої чверті ХХІ століття – безпрецедентний успіх економіки Китаю. Серйозні структурні зміни економіки Китаю спричинили появу одного з найбільших міграційних потоків. Така величезна кількість мігрантів, без сумніву, має величезний вплив не тільки на економіку і політику Китаю, а й на сусідні країни, що, в принципі, перетворює проблему трудової міграції в одну з найважливіших проблем сучасного Китаю. Створення вільних економічних зон у південно-східних прибережних районах, часткова приватизація державної власності в містах привели не тільки до підвищення середнього рівня прибутків населення, а й до виникнення величезного регіонального дисбалансу.

Актуальність дослідження. Актуальність теми обумовлена специфікою сучасного етапу розвитку суспільства Китаю, що пов'язано із суттєвими змінами напрямків і масштабів внутрішніх та міждержавних переміщень населення. Міграційні рухи, а саме структура міграційних потоків, впливають на статеві-віковий склад населення, демоекономічний потенціал суспільства, стан ринку праці та процеси відтворення населення. Особливо важливою в таких умовах є проблема вивчення еміграції та іміграції працездатного населення, яка торкається питання не тільки функціонування китайського ринку праці в умовах зростаючого безробіття і недостачі кваліфікованих фахівців, але і виходу Китаю на світову арену, що призводить до якісних змін соціальних, культурно-етнічних, економічних міждержавних відносин.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Загальна тенденція розвитку міграційних процесів відображається в динамічності та інтенсивності цього суспільного явища під впливом зовнішнього

середовища. Тому проблеми міграції населення справедливо привертають до себе увагу різних вчених, дослідників та управлінців. Різні аспекти досліджуваної проблеми вивчали такі зарубіжні вчені: Б.С.Хорев, В.Н.Чапек, Д.І.Валентей, А.Я.Кваша, В.І.Переведенцев, А.П. Ротштейн, І.С.Ладенко, С.Бір, Є.С.Вентцель, Д.Бартоломью, Л.Заде, Т.Сааті, Р.Шеннон та ін.

Постановка завдань та мети дослідження. Серед поставлених завдань варто виділити такі: аналіз внутрішньої міграції як комплексного соціально-економічного процесу; оцінка впливу внутрішньої міграції сільського населення на чисельність, віковий склад та якісні характеристики населення Китаю, а також визначення основних міграційних напрямків. Мета дослідження полягає в аналізі особливостей переміщення сільського населення Китаю та його ролі в соціально-економічних перетворень всередині країни.

Виклад основного матеріалу. В Китаї спостерігається дефіцит робочої сили, не дивлячись на те, що населення країни складає більше 1,3 млрд. осіб. Приховане безробіття в Китаї оцінюється в 30-40 млн. осіб, надлишкові трудові ресурси в селі - 120-250 млн. осіб, загальне безробіття - 200-300 млн осіб. Високе безробіття дозволяє зберігати низькі ціни на продукцію – одна з найважливіших конкурентних переваг Китаю на світовому ринку. Поряд з проблемою безробіття існує значна проблема аграрного перенаселення країни. Варіантом вирішення проблеми надлишкової робочої сили в селі стала міграція сільського населення в міста і, у меншій мірі, в сільську місцевість високорозвинених приморських провінцій. Міграція забезпечує поглинання надлишкової робочої сили, яка не може бути зайнята сільським господарством і сільською промисловістю; знижує соціальну напруженість в регіонах-донорах; сприяє зростанню економіки в регіонах, що приймають; дозволяє підтримувати низьку вартість робочої сили. Міграційні потоки впливають на статеві-віковий склад населення (рис.1.1.), демоекономічний потенціал суспільства, стан ринку праці та процеси відтворення населення.

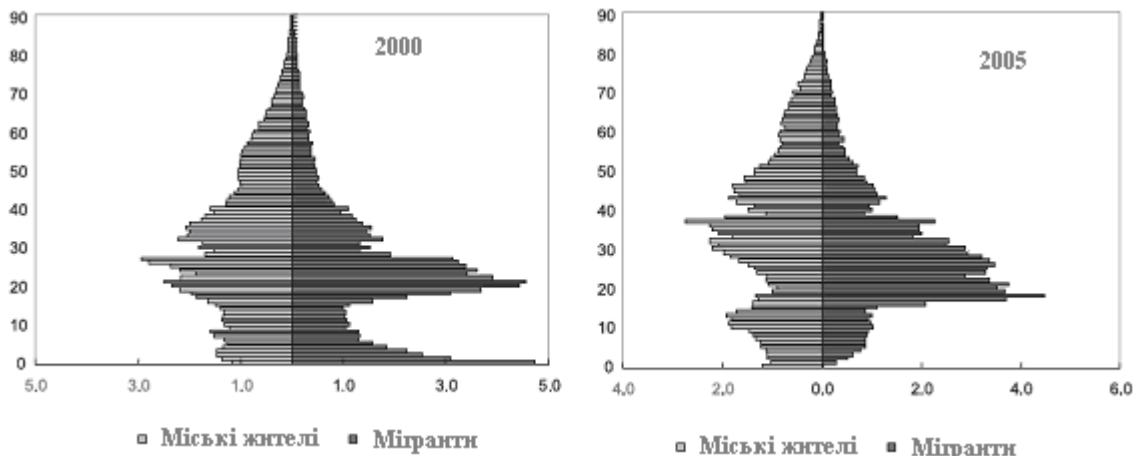

Рисунок 1. Вплив мігрантів на вікову структуру міського населення

Чисельність внутрішніх китайських трудових мігрантів оцінюється в 140-150 млн. осіб. Працівники, які приїжджають із сільських районів Китаю, не мають міської прописки, їх праця оплачується як мінімум вдвічі нижче, ніж праця городян, а часто не оплачується взагалі, охорона праці і медичне обслуговування відсутні, облік народжуваності і смертності не ведеться.

Таблиця 1. Порівняння соціального страхування міських жителів та мігрантів, %

Розмір міста	Міські жителі			Мігранти		
	Велике місто (>100 тис)	Велике місто (>100 тис)	Мале містечко (<100 тис)	Велике місто (>100 тис)	Велике місто (>100 тис)	Мале містечко (<100 тис)
Рік	2001	2005	2005	2001	2005	2005
Пенсійне страхування	69,2	76,9	76,7	6,7	8,8	13,3
Страхування по безробіттю	-	33,8	45,0	-	2,4	7,7
Медичне страхування	67,6	63,9	72,4	7,7	7,5	14,3

В основному мігранти переміщуються з внутрішніх провінцій Сичуань, Хунань, Фуцзянь, Цзянсі, Хубей, Хенань і Аньхой в процвітаючі приморські провінції, особливо в Гуандун, Шанхай, а точніше в дельти річок Чжуцзян і Янцзи, а також до Пекіна. Проблема нестачі робочої сили особливо відчувається у великих промислово розвиненого регіонах, зокрема у Південному Китаї. Цей регіон - один з провідних економічних центрів материкової частини Китаю. Найпотужнішу економічну основу становлять дев'ять префектур провінції Гуандун, а також спеціальні адміністративні райони Гонконг і Макао. Китайський уряд об'єднує промисловий потенціал Гуанчжоу з економічною потужністю Гонконгу для залучення іноземних інвестицій в китайську економіку.

У перспективі міграція неповністю зайнятої робочої сили із сільських районів перетворюється у велику проблему. Причиною внутрішньої міграції є різниця рівнів доходів у регіонах, а контрзаходів може стати розвиток сільської промисловості, але воно може привести до втрати монополії доходів держпідприємств і зростання конкуренції на ринках сировини і збуту. Тому залишається проблематичною підтримка промисловості на селі на державному рівні. Незважаючи на політичні дискусії про роль сільських підприємств темпи їх зростання на початку XXI століття збільшилися. Особливо швидкими темпами зростає їх чисельність у східних провінціях. У Центральному і Західному Китаї, в принципі, мало підприємств, здатних пом'якшити регіональну економічну

диференціацію. Іншою мірою, спрямованої на скорочення міграційних потоків, є створення малих міст. Засновані за 2005 р., тисячі малих міст поглинули в загальній складності близько 20 млн. чоловік надлишкової робочої сили сільських районів. Малі міста в Китаї визначаються не тільки по загальній чисельності. Іншими критеріями були відносно високий рівень економічного розвитку, розвинена транспортна мережа та наявність умов для розвитку сфери послуг.

В останні роки посилюються спроби адміністративного регулювання міграційних потоків. Провінції з найбільшим припливом мігрантів стали домагатися домовленості з провінціями, звідки виходять мігранти. Так, Шанхай за узгодженням з владою провінції Аньхой, Хенань, Цзянсі, Чжецзян і Сичуань спробував обмежити приплив робочої сили і направити його в певне русло. Департаменти праці цих провінцій стали видавати дозволи на заняття певною трудовою діяльністю.

Очевидно, китайський уряд не допустить стихійного ринкового регулювання внутрішньої міграції. Концепції сільській індустріалізації, створення малих міст і посилення адміністративного регулювання потоків робочої сили ефективно обмежують міграційні потоки. При цьому вищою метою є збереження стабільності політичного режиму, гарантії економічних успіхів. Розміщення на ринку праці, що залишилися 150 млн. селян вирішиться лише за умови вироблення нових підходів до цієї проблеми.

Висновки. Сучасний стан міграційної поведінки сільського населення характеризується відсутністю цілеспрямованого регуляторного втручання з боку держави. Переміщення набувають стихійного саморегульованого характеру з опосередкованим впливом держави через: соціально-економічну політику; управління соціальним забезпеченням, зайнятістю населення, галузями економіки; регіональну політику. На основі аналізу обсягів і оцінки структури сільських міграцій виявлені такі їх тенденції: міграційні процеси негативно впливають на структуру сільського населення, ведуть до втрати трудового потенціалу сільських територій; висока динаміка міграційних втрат сільських поселень опосередковано знижує обсяги природного відтворення сільського населення, оскільки досить велику частку суб'єктів міграційних переміщень становлять жінки фертильного віку.

1. Zhao, Yaohui (1997), Rural-Urban Migration in China: A Historical Perspective, WCCS Papers, Vol. 7, No. 3, (April), Washington DC., The Washington Center for China Studies, Inc. 2. Xiang, B. (2004) Migration and Health in China: Problems, Obstacles and Solutions, Research Paper Series no.17, Asian Metacentre for Population and Sustainable Development Analysis, National University of Singapore. 3. Report on Employment in China – Integration of Urban and Rural Employment (BlueBook on Employment), Institute for Labour Studies, Ministry of Labour and Social Security, December 2005. 4. Ping, H. and Shaohua, Z. (2005) Internal Migration in China: Linking it to Development, Conference on Migration and Development in Asia, Lanzhou, 2005.5. <http://www.stats.gov.cn/>